

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів м. Києва. – Ф.361. – Оп.1. – Спр.3. – 30 арк.
2. Там само. – Ф.361. – Оп.1. – Спр.196. – 174 арк.
3. Там само. – Ф.363. – Оп.1. – Спр.1. – 271 арк.
4. Там само. – Ф.363. – Оп.1. – Спр.32. – 213 арк.
5. Там само. – Ф.363. – Оп.1. – Спр.19д. – 34 арк.
6. Там само. – Ф.363. – Оп.1. – Спр.19в. – 87 арк.
7. Там само. – Ф.363. – Оп.1. – Спр.45. – 92 арк.
8. Там само. – Ф.365. – Оп.1. – Спр.211. – 4 арк.
9. Там само. – Ф.365. – Оп.1. – Спр.110. – 20 арк.
10. Отчет временного военного генерал-губернатора Галиции по управлению краем за время с 1 сентября 1914 года по 1 июля 1915 года. – Киев: Типогр. штаба Киев. воен. окр., 1916. – 49 с.
11. Бахтурина А. Ю. Окраины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны (1914–1917) / А. Ю. Бахтурина. – М., 2004. – 394 с.
12. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2013. – 784 с.
13. Кучера І. В. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914–1917 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / І. В. Кучера. – Чернівці, 2005. – 19 с.
14. Любченко В. Б. Російська окупаційна адміністрація у Галичині та на Буковині / В. Б. Любченко // Велика війна (1914–1918) і Україна. – К.: ТОВ «Кліо». – С.248–301.
15. Мазур О. Я. Східна Галичина у роки Першої світової війни (1914–1918): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / Державний ун-т «Львівська політехніка»; Інститут гуманітарної освіти / О. Я. Мазур. – Львів, 1997.
16. Мазур О. Перша світова війна / О. Мазур, І. Патер // Історія Львова. Т.2. – Львів: Центр Європи, 2007. – С.492–536.
17. Реєнт О. Україна в період першої світової війни: історіографічний аналіз / О. П. Реєнт, Б. М. Янишин // Український історичний журнал. – 2004. – №4. – С.3–33.
18. Савченко В. Н. Восточная Галиция в 1914–1915 годах: Этносоциальные особенности и проблема присоединения к России / В. Н. Савченко // Вопросы истории. – 1996. – №11–12. – С.95–106.
19. Яремчук В. Державотворчий процес у західній Україні та Перша світова війна / В. Яремчук // Перша світова війна і слов'янські народи. – К., 2004. – С.90–96.

References

1. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv m. Kyjeva. – F.361. – Op.1. – Spr.3. – 30 ark.
2. Tam samo. – F.361. – Op.1. – Spr.196. – 174 ark.
3. Tam samo. – F.363. – Op.1. – Spr.1. – 271 ark.
4. Tam samo. – F.363. – Op.1. – Spr.32. – 213 ark.
5. Tam samo. – F.363. – Op.1. – Spr.19d. – 34 ark.
6. Tam samo. – F.363. – Op.1. – Spr.19v. – 87 ark.
7. Tam samo. – F.363. – Op.1. – Spr.45. – 92 ark.
8. Tam samo. – F.365. – Op.1. – Spr.211. – 4 ark.
9. Tam samo. – F.365. – Op.1. – Spr.110. – 20 ark.
10. Otchet vremennogo voennogo general-gubernatora Galicii po upravleniju kraem za vremja s 1 sentjabrja 1914 goda po 1 ijulja 1915 goda. – Kiev: Tipogr. shtaba Kiev. voen. okr., 1916. – 49 s.
11. Bahturina A. Ju. Otkrainy Rossijskoj imperii: gosudarstvennoe upravlenie i nacional'naja politika v gody Pervoj mirovoj vojny (1914–1917) / A. Ju. Bahturina. – M., 2004. – 394 s.
12. Velyka vijna 1914–1918 rr. i Ukraїna. – K.: TOV «Vydavnytstvo «Klio», 2013. – 784 s.
13. Kuchera I. V. Polityka rosij's'koi' okupacijnoi' administracii' v Shidnij Galychyni u 1914–1917 rr.: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: spec. 07.00.02 «Vsesvitnja istorija» / I. V. Kuchera. – Chernivci, 2005. – 19 s.
14. Ljubchenko V. B. Rosijs'ka okupacijna administracija u Galychyni ta na Bukovyni / V. B. Ljubchenko // Velyka vijna (1914–1918) i Ukraїna. – K.: TOV «Klio». – S.248–301.
15. Mazur O. Ja. Shidna Galychyna u roky Pershoi' svitovoi' vijny (1914–1918): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 20.02.22 / Derzhavnyj un-t «L'viv's'ka politehnika»; Instytut humanitarnoi' osvity / O. Ja. Mazur. – L'viv, 1997.
16. Mazur O. Persha svitova vijna / O. Mazur, I. Pater // Istorija L'vova. T.2. – L'viv: Centr Jevropy, 2007. – S.492–536.
17. Rejent O. Ukraїna v period pershoi' svitovoi' vijny: istoriografichnyj analiz / O. P. Rejent, B. M. Janyshyn // Ukraїn's'kyj istorychnyj zhurnal. – 2004. – №4. – S.3–33.

18. Savchenko V. N. Vostochnaja Galicija v 1914–1915 godah: Jettosocial'nye osobennosti i problema prisoedinenija k Rossii / V. N. Savchenko // Voprosy istorii. – 1996. – №11–12. – S.95–106.
19. Jaremchuk V. Derzhavotvorchij proces u zahidnij Ukraїni ta Persha svitova vijna / V. Jaremchuk // Persha svitova vijna i slov'jans'ki narody. – K., 2004. – S.90–96.

Ilynskyy I. V., candidate of historical sciences, professor of SHEE «Kalush Polytechnic College» (Ukraine, Kalush), ilynskyy1962@gmail.com

The Military component of the Russian occupation administration in Galicia (August, 1914 – March, 1916)

In the article given below. On the basis of the archives materials of the First World War period it is made the attempt to throw light upon mechanisms of the Temporary Military Governor-General of Galicia headquarter's work, to ascertain the effectiveness level of its activities in the field of management and the providing with all necessary things Russian military formations dislocated on the Western Ukraine territory, as well as the arranging the coordinated interaction with the front military command. The author, having analysed the reports of subunits of the Temporary Military Governor-General of Galicia, its derical documentation, stated that on account of a lot of organizational and legal problems the activities of the military course of Russian occupational administration wasn't effective. Specifically, there was felt a shortage of skilled cadres, the unsatisfactory material and technical security, the absence of accurate and concordant collaboration with the front military command, the priority of petty military questions over the global civil ones.

Keywords: Temporary Military Governor-General of Galicia, occupation administration, staffing, Office of the Temporary Military Governor-General of Galicia, headquarter's of the Temporary Military Governor-General of Galicia, G. Bobrinskyj.

Ilyns'kyy I. V., kandidat istoricheskikh nauk, prepodavatel', GBUZ «Kalushskiy politekhnicheskij kolledz» (Ukraina, Kalush), ilynskyy1962@gmail.com

Военная составляющая российской оккупационной администрации в Галиции (август 1914 г. – март 1916 г.)

На основе архивных материалов периода Первой мировой войны в статье предпринята попытка осветить механизмы работы штаба Временного военного генерал-губернаторства Галиции, выяснить степень эффективности его деятельности в сфере управления и обеспечения всем необходимым дислоцированных на территории Западной Украины российских военных соединений, организации слаженного взаимодействия с фронтовым военным командованием. Автор, проанализировав отчеты структурных подразделений штаба Временного военного генерал-губернаторства Галиции, его деловую документацию, констатировал, что в силу целого ряда организационно-правовых проблем деятельность военного направления российской оккупационной администрации была неэффективной. В частности ощущались нехватка квалифицированных кадров, неудовлетворительное материально-техническое обеспечение, отсутствие четкого и слаженного сотрудничества с военным командованием фронта, приоритет мелких военных вопросов над глобальными гражданскими.

Ключевые слова: Временное военное генерал-губернаторство Галиции, оккупационная администрация, кадровый состав, Канцелярия Временного военного генерал-губернаторства Галиции, Штаб Временного военного генерал-губернаторства Галиции, Г. Бобринский.

* * *

УДК 327–055.1(437.1)+94(437.1)

Варгатюк С. В.,
кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин факультету журналістики та міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), Liana.V@i.ua

Перші дипломатичні контакти Директорії УНР з Польщею

Мета дослідження: вивчити перші дипломатичні контакти України доби Директорії УНР з Польщею, проаналізувати діяльність українських дипломатів під час місії до Варшави наприкінці грудня 1918 року, дати оцінку меморандуму Українського комітету у Польщі щодо протекторату Варшави над Україною. Застосовані методи: порівняльний аналіз, історизм.

Основні одержані висновки: перші дипломатичні контакти Директорії УНР з Польщею отримали фіаско через радянські ідеологічні погляди В. Винниченка. Переговори у Варшаві для української сторони не були успішними через небажаний підбір дипломатичного персоналу, представники якого були або байдужими, або ворогами української справи.

Ключові слова: дипломатична місія, переговори, зовнішня політика, меморандум.

Перші дипломатичні контакти Директорії УНР з Польщею розпочалися на межі 1918–1919 років. Так, наприкінці грудня 1918 року в столиці Польщі розпочала свою діяльність українська дипломатична місія на чолі з професором В. Прокоповичем [8, с. 104]. Завдання, з яким ми поїхали від нашого уряду до Варшави, – пояснював В. Прокопович кореспондентові «Нової Ради», – це питання кордонів між сусідніми державами та пошуки порозуміння між тісно пов'язаними у різних сферах Польщі та України [4].

Позитивних наслідків місія В. Прокоповича не досягла через те, що зовнішня політика Директорії УНР була детермінована радянськими поглядами В. Винниченка [6, с. 142]. Сам В. Прокопович дав таку оцінку діяльності його місії у Варшаві: «Порозуміння між Польщею і Україною – справа складна, але потрібна і можлива. Справа залежить від порозуміння між обома сторонами і врахування інтересів один одного, від доброї волі, такту і витриманості в переговорах» [5].

Місія В. Прокоповича полегшила можливість заснування першого дипломатичного представництва УНР у Варшаві на чолі з О. Карпинським, яка почала діяти з 18 січня 1919 року [6, с. 142]. Польський уряд також прагнув нормалізації відносин з Директорією. Так, у січні 1919 року спеціальний польський представник Ванькович провів у Києві консультації з зацікавленими у цих контактах українськими політичними колами [6, с. 142].

В середині лютого 1919 року посаду голови українського МЗС зайняв К. Мацієвич. Він виїхав з Вінниці, де перебував уряд УНР, до Одеси і Бухаресту, щоб особисто взяти участь у переговорах з представниками Антанти. Український міністр мав побачення з послом Польщі в Румунії М. Лінде, який у звіті до польського прем'єра І. Падеревського 15 лютого 1919 року виявив занепокоєння тим, що українці пробують укласти угоду з Антантою в Одесі щодо допомоги УНР у боротьбі з наступом Червоної армії [7, с. 155]. Укладення такої угоди, на думку польського посла, зміцнювало б становище України і зашкоджувало інтересам Польщі у Галичині [5, с. 269].

В Одесі К. Мацієвич у розмові з польським представником при антантському штабі Б. Кутиловським виклав погляд УНР на сучасне зовнішньополітичне становище і з'ясував дві найважливіші справи в діяльності свого міністерства: 1) договір з французьким командуванням в Одесі про боротьбу з більшовиками; 2) тимчасова угода з Польщею. Саме так основний зміст розмови з українським міністром передав Б. Кутиловський у звіті І. Падеревському [5, с. 271].

Б. Кутиловський, як і польський прем'єр, стояв на позиції заперечення існування УНР, навіть в такому випадку, коли вона буде добре озброєна Антантою для боротьби проти спільного ворога Польщі та України – Радянської Росії. Тому Б. Кутиловський відповів українському міністрові такою тезою: «Одна справа – боротьба з РСФРР пов'язана з другою – миром з Польщею, тому що Україна не може вести війну з більшовиками, не відкликавши своїх військ з Галичини, тобто без припинення воєнних дій проти поляків» [5, с. 272].

Б. Кутиловський у розмові з К. Мацієвичем поставив проблему польсько-українських стосунків з ніг на голову. Адже не Польща страждала від українського збройного наступу, а польська армія окупувала землі Західної

України. До вимоги відмови від Галичини польський представник додав побажання щодо вільного переїзду польських дипломатів до Одеси і зміни політики УНР щодо польського населення в Україні. Зі звіту Б. Кутиловського польському прем'єрові було відомо, що на всі вимоги на переговорах К. Мацієвич відповів загальною фразою, що всі справи треба вирішити переговорами у Варшаві [5, с. 272].

В останній добі березня 1919 року К. Мацієвич призначив урядовця української місії в Одесі Б. Курдиновського на посаду українського посла у Варшаві, де він вступив у зносини з так званим українським комітетом, до складу якого входили колишні представники українського національного руху та ті, хто повернувся з рядів польської шляхти до українського табору [5, с. 342]. Очолював комітет Г. Тишкевич – брат графа М. Тишкевича, який замінив Г. Сидоренка на посаді голови української делегації на Паризькій мирній конференції [10, с. 8].

Представники комітету в надісланому до І. Падеревського меморандумі вимагали, щоб Польща взяла Україну під свій протекторат, оскільки вона не здатна здобути власну державність без чужої допомоги [5, с. 342].

Очевидно автори меморандуму вже мали розмови з Б. Курдиновським і ознайомили його зі змістом документу. Цю версію підтверджує текст меморандуму: «Умови, на які Курдиновський міг би погодитись від імені тих, хто дав йому повноваження, зводяться приблизно до такого: гарантування особам, які входять до Директорії особистої безпеки..., збереження їх на керівному становищі в уряді того або іншого складу, який створиться за угодою (з Польщею) на території України, виключаючи Галичину. Передбачувана згода на значні зміни в складі самого уряду не виключає в ньому поляків; відмова від будь-яких претензій на частину Східної Галичини або, в крайньому разі, від всієї цієї території і разом з тим від деяких повітів Волинської та Київської губерній; спільні воєнні дії лише по Дніпро; спільна торгівельна політика з ліквідацією митного кордону між Україною та Польщею; участь Польської держави в закордонній політиці України; гарантування полякам правових привілеїв у економічній, політичній та культурній галузях» [5, с. 342].

Особливістю цього меморандуму є те, що текст дуже нагадує зміст відомої Варшавської угоди від 22 квітня 1920 року. В обох документах існує гарантія визнання Директорії на чолі з С. Петлюрою. Очевидно, К. Мацієвич давав усні інструкції Б. Курдиновському на підставі порозуміння з С. Петлюрою, який дав згоду на досить значні територіальні поступки на користь Польщі. К. Мацієвич, мабуть, перебільшив поступки, на які погодився С. Петлюра, коли давав інструкції Б. Курдиновському, а той зі свого боку, пішов далі інструкцій міністра закордонних справ [7, с. 343].

У Варшаві Б. Курдиновський вів з прем'єром І. Падеревським переговори, які завершилися 23 травня 1919 року підписанням угоди, текст якої, за винятком деяких пунктів, нагадував меморандум українського комітету на чолі з Г. Тишкевичем. Згідно з цим договором, Б. Курдиновський віддавав всю Україну під зверхність Польщі. Внутрішня і закордонна політика УНР, збройні сили переходили під керівництво польського уряду [3, с. 9].

Отже, вибір Б. Курдиновського для такої важливої справи з боку українського уряду був кроком необачним. У минулому ця людина була далекою від українського

національного руху. Б. Курдиновський більше контактував з російськими консервативними колами. За часів гетьманату він поступив на державну службу і його призначення на посаду посланника від імені Директорії УНР на переговори у Варшаву було приречене на провал, навіть не через навмисні дії, а через його байдужість до української справи [8, с. 158].

Список використаних джерел

1. Демчук П. Дар божий, а не зеркало розколу // Політика і час. – 1995. – №7.
2. Доценко О. Літопис Української революції. – Львів, 1924. – Кн.5, Т.2.
3. Доценко О. Літопис Української революції. – Львів, 1924. – Кн.5, Т.3.
4. Нова Рада. – 31 січня 1919 року.
5. Симоненко Р. Імперіалістична політика Антанти і США щодо України у 1919 році. – К., 1962.
6. Срібник І. С. Петлюра – на чолі держави та війська. – К., 2005.
7. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. – Скрантон, 1962. – Т.7.
8. Стахів М. Західна Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр. – Скрантон, 1959–1961. – Т.5.
9. Тютюнник Ю. З поляками проти Вкраїни. – Харків, 1924.
10. Шелухін С. Лист до С. Петлюри. Ризький договір. – Париж, 1948.

References

1. Demchuk P. Dar bozhyj, a ne zerkalo rozkolu // Polityka i chas. – 1995. – №7.
2. Docenko O. Litopys Ukrai'ns'koj' revoljucii'. – L'viv, 1924. – Kn.5, T.2.
3. Docenko O. Litopys Ukrai'ns'koj' revoljucii'. – L'viv, 1924. – Kn.5, T.3.
4. Nova Rada. – 31 sichnja 1919 roku.
5. Symonenko R. Imperialistychna polityka Antanty i SShA shhodo Ukraïny u 1919 roci. – K., 1962.
6. Sribnyk I. S. Petljura – na choli derzhavy ta vjjs'ka. – K., 2005.
7. Stahiv M. Ukrai'na v dobi Dyrektorii' UNR. – Skrenton, 1962. – T.7.
8. Stahiv M. Zahidna Ukrai'na. Narys istorii' derzhavnogo budivnyctva ta zbrojnoi' i diplomatychnoi' oborony v 1918–1923 rr. – Skrenton, 1959–1961. – T.5.
9. Tjutjnyk Ju. Z poljakamy proty Vkraïny. – Harkiv, 1924.
10. Sheluhin S. Lyst do S. Petljury. Ryz'kyj dogovir. – Paryzh, 1948.

Vargatyuk S. V., Ph.D., Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Journalism and International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), Liana.V@i.ua

The first diplomatic contacts with Poland Directory of the UNR

Objective: to study first diplomatic contact days UNR Directory Ukraine to Poland, to analyze the activity of Ukrainian diplomats on a mission to Warsaw in late December 1918, to assess the memorandum Ukrainian Committee in Poland's Warsaw protectorate over Ukraine.

Applied methods: comparative analysis, historical.

The main conclusions obtained: the first diplomatic contacts UNR Directory Poland received fiasco by Soviet ideological views Ymnychenko. The talks in Warsaw for the Ukrainian side was not successful due to negligent selection diplomatic staff, whose members were either indifferent, or enemies of the Ukrainian business.

Keywords: diplomatic mission, negotiations, foreign policy memorandum.

Vargatyuk S. V., кандидат історических наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин факультета журналістики і міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), Liana.V@i.ua

Первые дипломатические контакты Директории УНР с Польшей

Цель исследования: изучить первые дипломатические контакты Украины периода Директории УНР с Польшей, проанализировать деятельность украинских дипломатов во время миссии в Варшаву в конце декабря 1918 года, дать оценку меморандума Украинского комитета в Польше относительно протектората Варшавы над Украиной.

Применены методы: сравнительный анализ, историзм.

Основные полученные выводы: первые дипломатические контакты Директории УНР с Польшей получили фиаско из-за советских идеологических взглядов В. Винниченко. Переговоры в Варшаве для украинской стороны не были успешными из-за небрежного подбора дипломатического персонала, представители которого были или равнодушными, или врагами украинского дела.

Ключевые слова: дипломатическая миссия, переговоры, внешняя политика, меморандум.

* * *

УДК 94(477)

Солдатенко В. Ф.,
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, головний науковий співробітник, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), veid@ipiend.gov.ua

РЕЖИМ ОТАМАНЩИНИ В УНР 1919 Р.: ВИТОКИ, СУТНІСТЬ, НАСЛІДКИ

Обгрунтовується авторська позиція щодо феномена отаманщини як політичного режиму, реалізованого в 1919 р. в Українській Народній Республіці. Аналізується механізм функціонування системи на особистісному зрізі.

Ключові слова: Директорія, С. Петлюра, В. Винниченко, Головний отаман, отаманщина, трудові ради, військові заколоти, політичні зради, державна нестабільність.

Останнім часом почастишали розмови про політичні режими. Природний поштовх дає життя, а науковці прагнуть оперативно реагувати на зміни швидкоплинної кон'юнктури, по можливості теоретично пояснювати, обгрунтовувати феномени, породжувані суспільними процесами. Логічні при цьому звернення до історичного досвіду – там можна віднайти чимало схожих із сучасними ситуацій, підмітити об'єктивні загальносоціологічні тенденції, оцінити результати, вже апробовані практикою, а відтак – значимі, здатні пролити певне світло і на деякі непрості проблеми сьогодення, спрогнозувати перспективу.

Надзвичайно цікавою, водночас дуже неоднозначною (і в своїх реаліях і в пізніших їх інтерпретаціях) постає режим отаманщини (в деяких транскрипціях – «отаманії») в Українській Народній Республіці 1919 р.

Автору даної публікації не раз доводилося звертатися до стану історіографічного освоєння неоднозначного питання, висловлювати міркування щодо його вивчення й оцінок як здебільшого в узагальнюючих творах [1] так і в працях окремих учасників подій істориків, мемуаристів, починаючи з перших післяреволюційних десятиліть (В. Винниченка, Д. Дорошенка, П. Христюка, М. Шаповала, І. Мазепи та ін. [2]), практично до сьогодення, особливо ж оприлюднених в останні два з половиною десятиліття [3]. В поле зору потрапили, як гадається, всі скільки-небудь змістовні, політичні, значимі історіографічні факти, зокрема, здійснено у співвіднесенні з джерелами сутнісні, аргументовані оцінки напрацьовані таких авторів як М. Попович, Ю. Шаповал, В. Капелюшний, С. Литвин, Ю. Митрофаненко, Р. Коваль, В. Сергійчук, В. Савченко, Р. Симоненко та ін.

Вищезгадане, як видається, дає достатню підставу, спираючись на попередні студії (до яких, природно, можна переадресувати всіх зацікавлених), абстрагуватись від історіографічно-дискусивних моментів (хоча через причетність до формування й функціонування режиму отаманщини С. Петлюра і суперечки не вщухають